

ROMŲ BENDRUOMENIŲ IR SAVIVALDYBIŲ
BENDRADARBIAVIMO ĮGYVENDINANT ROMŲ INTEGRACIJOS Į
LIETUVOS VISUOMENĘ 2015–2020 METŲ VEIKSMŲ PLANĄ
GALIMYBIŲ STUDIJA

PARENGĖ DR. VITA KONTVAINĖ
PAGAL SUTARTĮ SU TAUTINIŲ MAŽUMŲ DEPARTAMENTU PRIE LR VYRIAUSYBĖS
NR. SP-35, 2016 07 04

Vilnius

2016

Turinys

Įvadas	2
1. Romų integracijos politikos apžvalga Lietuvoje	2
2. Romų etninė grupė Lietuvoje – statistinių duomenų apžvalga.....	5
2.1. Bendroji statistika.....	5
2.2. Būstas	6
2.3. Sveikata	7
2.4. Užimtumas ir pragyvenimo lygis	8
2.5. Švietimas	10
2.5.1. Ikimokyklinis ugdymas.....	11
2.5.2. Jaunesnioji mokyklinio amžiaus grupė (7 – 11 metų vaikai)	12
2.5.3. Vyresniojo mokyklinio amžiaus (12–16 m.) vaikų grupė.....	13
2.5.4. Suaugusiųjų švietimas	13
3. Pagrindinių problemų identifikavimas ir romų tarpininkų darbas tikslinėse savivaldybėse.....	14
3.1. Šalčininkų rajonas.....	15
3.2. Marijampolė	15
3.3. Panevėžio miestas.....	16
3.4. Šiaulių miestas.....	17
3.5. Vilniaus miestas.....	17

Ivadas

Romų bendruomenių ir savivaldybių bendradarbiavimo įgyvendinant romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2015–2020 metų veiksmų planą galimybių studija parengta vykdant Tautinių mažumų departamento prie LR Vyriausybės užsakymą, pagal sutartį Nr. SP-35, pasirašytą 2016 m. liepos 4 d.

Darbo tikslas – parengti romų bendruomenių ir savivaldybių bendradarbiavimo galimybių studiją, kurios pagrindu būtų galima planuoti romų tarpininkų ir savivaldybių darbo grupių veiklas įgyvendinant projektą „Vietinės romų platformos – kelias link bendradarbiavimo su savivaldybėmis“.

Darbo uždaviniai:

1. Apžvelgti duomenis apie Lietuvos romų situaciją penkiose savivaldybėse: Vilniaus m., Šalčininkų raj., Šiaulių m., Panevėžio m. ir Marijampolėje.
2. Išanalizuoti pagrindines problemas, su kuriomis susiduria romai kiekvienoje savivaldybėje.
3. Aptarti priemones, kurias gali įgyvendinti savivaldybės švietimo, įdarbinimo, būsto, sveikatos apsaugos ir kitose srityse nustatymas

Darbo rengimo metodika. Galimybių studija buvo rengiama remiantis jau atliktų romų etninės grupės tyrimų duomenimis, teisiųjų dokumentų analize, panašaus pobūdžio projektų įgyvendinimo ataskaitomis kitose šalyse. Pagrindinį duomenų apie romų tautybės gyventojus skirtingose savivaldybėse masyvą sudarė 2015 m. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos užsakymu atliktos romų tautybės asmenų apklausos duomenys¹ ir 2011 m. surašymo duomenys. Rengiant studiją taip pat buvo remtasi teisės aktais, pokalbiais su tikslinėse savivaldybėse romų integracijos srityje dirbančiais asmenimis, ROMED projektu² Lietuvoje įgyvendinusios nevyriausybines organizacijos atstovais.

1. Romų integracijos politikos apžvalga Lietuvoje

Lietuvoje etninių mažumų teises apibrėžia Konstitucijos straipsniai, suteikiantys teisę puoselėti savo kalbą, kultūrą ir papročius (37, 45 str.) ir nustatantys asmenų lygiateisiškumo principą (29 str.). Teisė puoselėti savo kultūrą, kalbą ir papročius buvo įtvirtinta ir šiuo metu nebegaliojančiu Tautinių mažumų įstatymu (1989), o lygių galimybių užtikrinimas – Lygių galimybių (2003) bei pakartotinai kitais įstatymais. Instituciškai šios dvi politikos kryptys – teisė į kultūrinio savitumo išsaugojimą ir lygių galimybių užtikrinimas – valstybės lygiu yra atstovaujamos Tautinių mažumų departamento prie LR Vyriausybės ir Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Lygių galimybių skyriaus.

Romų etninės grupės integracijos į Lietuvos visuomenę problemoms didesnis dėmesys imtas skirti nuo 2000 m., kuomet buvo patvirtinta pirmoji romų integracijos programa. Pirmojoje 2000–2004 m. vykdytoje programoje aprašyti ir įvardyti romų patiriami sunkumai įvairiose srityse: socialinėje, ekonominėje, švietimo, sveikatos apsaugos ir teisinėje.³ Vykdam šią programą, 2001 m. Vilniaus m. Kirtimų gyvenvietėje buvo

¹ Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, VšĮ Diversity Development Group (2015). *Romų tautybės asmenų padėtis lyginant su kitais šalies gyventojais*. Prieiga internete: <http://www.lygybe.lt/lt/tyrimailygybessrityje>

² VšĮ „Romų visuomenės centras“ 2014–2015 m. koordinavo romų tarpininkų parengimui skirtus mokymus Lietuvoje pagal Europos Tarybos finansuojamą programą ROMED – Mediation for Roma. Daugiau informacijos: <http://coe-romed.org/>

³ LR Vyriausybė (2000). *Dėl romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2000–2004 m. programos*. Nutarimas Nr. 759, 2000 07 01.

įsteigtas Romų visuomenės centras, pradėti spręsti asmens dokumentų ir pilietinio statuso klausimai, įsitraukimas į švietimo sistemą, viešųjų paslaugų prieinamumas. Vėliau patvirtintose valstybinėse romų integracijos programose šios veiklos buvo iš dalies pratęstos, daugiausia dėmesio skiriant priemonėms švietimo ir kultūros srityje.⁴ Be tam tikrų finansavimo netolygumų, sunkumų kėlė ir tai, kad valstybinėse romų integracijos programose iki šiol praktiškai nedalyvavo savivaldos institucijos, nors spręsti pagrindines socialines problemas, su kuriomis susiduria romų tautybės gyventojai (ypač socialinio būsto, švietimo, socialinių paslaugų ir kt.) yra savivaldybių atsakomybė.

Naujai priimtame Romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2015–2020 m. veiksmų plane⁵ yra numatyta skatinti savivaldybių įsitraukimą į veiksmų plano įgyvendinimą. Šiame plane tikslinių lėšų, skirtų įgyvendinti integracijos priemones savivaldos lygmenyje nėra numatyta, tačiau savivaldybėse esančios švietimo įstaigos yra skatinamos dalyvauti konkursiniuose švietimo projektuose, skirtuose mažinti ankstyvąjį romų mokinių pasitraukimą iš švietimo sistemos (konkursinis projektas „Iniciatyvų didinti mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, įtrauktį skatinimas“), su romų vaikais dirbantys mokytojai – dalyvauti kvalifikacijos tobulinimo seminaruose, nevyriausybines organizacijas – teikti paraiškas romų vaikų neformalaus ugdymo projektams, vasaros stovykloms finansuoti. Veiksmų plane savivaldybėms taip pat rekomenduojama įvertinti kompleksiskai teikiamos švietimo pagalbos, socialinės paramos ir sveikatos priežiūros paslaugų poreikį romų vaikams ir jų tėvams bei skirti ir užtikrinti kompleksiskai teikiamą pagalbą (Priemonė 1.2.4), išnagrinėti pagalbos poreikį mokyklose, kuriose mokosi romų vaikai ir įsteigti daugiau mokytojų padėjėjų etatų, įtraukti savanorius dirbti su romų mokiniais (Priemonė 1.2.5) bei parengti ir įgyvendinti sveikos gyvensenos ugdymo projektus, organizuoti sveiką gyvenseną skatinančius renginius (Priemonės 2.1.1 ir 2.1.2).

Svarbi į 2015–2020 m. veiksmų planą įtraukta priemonė – tai penkiose Lietuvos savivaldybėse (Vilniaus m. Šiaulių m., Panevėžio m., Šalčininkų raj. ir Marijampolėje) numatytos įsteigti romų bendruomenės tarpininkų ir savivaldybės darbuotojų darbo grupės, kurių tikslas būtų įvardinti ir parinkti tinkamiausias integracijos priemones savivaldos lygiu (projektas „Vietinės romų platformos – kelias link bendradarbiavimo su savivaldybėmis“). Šio projekto metu bus organizuojami specializuoti mokymai su romų bendruomene dirbantiems specialistams: savivaldybių administracijos darbuotojams, socialiniams darbuotojams, mokytojams, stiprinamas romų asmenų (ypatingai romių moterų) įsitraukimas į savo bendruomenės problemų sprendimą, atliekami tyrimai, siekiant išsamiau suprasti esamas romų bendruomenės integracijos į Lietuvos visuomenę kliūtis. Šio projekto tikslas – sukurti efektyviai veikiančias darbo grupes, skirtas įgyvendinti romų integracijos priemones savivaldos lygmenyje, į kurių sudėtį įeity savivaldybės administracijos, romų bendruomenės, vietos nevyriausybinių organizacijų ir kitų suinteresuotų šalių atstovai.

Kaip gerosios praktikos pavyzdį įgyvendinant romų integracijos priemones savivaldos lygiu svarbu paminėti 2016 m. balandį patvirtintą Vilniaus (Kirtimų) romų taboro bendruomenės integracijos į visuomenę 2016–

⁴ LR Vyriausybė (2008). *Dėl romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2008–2010 m. programos patvirtinimo*. Nutarimas Nr. 308, 2008 03 26.

LR kultūros ministerija (2012). *Dėl romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2012–2014 m. veiklos plano patvirtinimo*. Įsakymo Nr. JV-196, 2012 03 20.

⁵ LR kultūros ministerija (2015). *Dėl romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2015–2020 metų veiksmų plano patvirtinimo*. Įsakymo Nr. JV-48, 2015 01 29.

2019 metų programą.⁶ Tai antroji savivaldos lygiu įgyvendinama integracijos programa⁷, skirta spręsti ilgalaikėms Kirtimų gyvenvietės problemoms – skatinti integraciją į švietimo sistemą, mažinti narkomanijos plitimą Vilniaus (Kirtimų) romų taboro ir šalia jo esančioje teritorijoje, didinti romų tautybės asmenų atsparumą priklausomybės ligoms, didinti romų tautos kultūros savitumo atvirumą, siekti socialinės atskirties mažinimo, gerinti romų tautybės žmonių gyvenimo sąlygas ir užtikrinti integracijos priemonių veiksmingumą, efektyvumą ir tęstinumą. Šioje programoje numatomos tikslinės priemonės, skirtos spręsti vietos romų bendruomenės problemas, numatant tam tikslinį finansavimą, paskiriant už priemonių įgyvendinimą atsakingas institucijas ir įvardijant planuojamus rezultatus. Rengiant programą savivaldybėje buvo įsteigta darbo grupė, kurioje dalyvavo savivaldybės tarybos nariai, savivaldybės administracijos darbuotojai, romų ir su romais dirbančių nevyriausybinių organizacijų atstovai.

⁶ Vilniaus m. savivaldybės taryba (2016). *Vilniaus (Kirtimų) romų taboro bendruomenės integracijos į visuomenę 2016–2019 metų programa*. Patvirtinta Vilniaus miesto savivaldybės tarybos sprendimu Nr. 1-410, 2016 04 19.

⁷ Pirmoji buvo patvirtinta 2005 m. tačiau po kelių metų nutraukus finansavimą daugumai priemonių praktiškai nebuvo įgyvendinta.

Vilniaus m. savivaldybės taryba (2005). *Vilniaus romų bendruomenės ir šalia taboro esančių teritorijų priežiūros ir saugumo užtikrinimo bei romų segregacijos mažinimo programa 2005–2010 m.* Patvirtinta sprendimu Nr. 1-838, 2005 06 22.

2. Romų etninė grupė Lietuvoje – statistinių duomenų apžvalga

2.1. Bendroji statistika

2011 m. gyventojų ir būstų surašymo duomenimis šalyje gyveno 2115 romų tautybės asmenų, didžioji dalis jų gyveno miestuose (81 proc.), apie penktadalis (19 proc.) – kaimo vietovėse. Daugiausia romų gyveno Vilniaus (38 proc. / 814 asmenų), Kauno (23 proc. / 482 asmenys), Šiaulių (11 proc. / 224 asmenys), Marijampolės (10 proc. / 214 asmenų) ir Panevėžio (7 proc. / 145 asmenys) apskrityse. Projekte „Vietinės romų platformos – kelias link bendradarbiavimo su savivaldybėmis“ dalyvaujančiose savivaldybėse romų tautybės asmenų skaičius įvairavo – gausiausia romų bendruomenė 2011 m. surašymo duomenimis gyveno Vilniaus mieste, kitose keturiose savivaldybėse romų asmenų skaičius svyravo nuo 75 iki 96 asmenų (žr. Lentelė 1).

Gyvenamoji vietovė	Romų tautybės asmenų skaičius 2011 m.	Proc. nuo bendro romų skaičiaus Lietuvoje
Marijampolės sav.	86	4%
Panevėžio m.	96	5%
Šiaulių m.	75	4%
Vilniaus m.	619	29%
Šalčininkų raj.	82	4%
Viso Lietuvoje	2115	

Lietuvos romų grupėje kiek didesnę dalį sudarė moterys (52 proc. / 1101 asmuo) nei vyrai (48 proc. / 1014 asmenų). Itin ryškūs pasiskirstymo pagal lytį netolygumai stebimi 30 m. ir vyresnių romų grupėje – šioje amžiaus grupėje moterys sudaro 57 proc., vyrai – 43 proc. Lietuvos romų skaičiaus.⁸ Šiuos skirtumus gali lemti kiek keletas priežasčių, kurias be išsamesnių tyrimų sunku tiksliai įvertinti – tai galimai aukštesni vyrų emigracijos iš Lietuvos rodikliai, dažniau pasirenkama asimiliacijos strategija (kuomet renkamasi nebeidentifikuoti savęs kaip romų tautybės asmens) ar aukštesni mirtingumo rodikliai vyrų tarpe.

Romų etninė grupė taip pat išsiskiria ir savo amžiaus struktūra – šioje grupėje itin didelę dalį sudaro vaikai ir jaunimas iki 20 metų (2011 m. surašymo duomenimis – 49 proc., Lietuvos vidurkis – 22 proc.), o vyresnio amžiaus romų tautybės gyventojų yra santykinai mažiau. Tokią etninės grupės struktūrą gali lemti keletas veiksnių – aukštesni gimstamumo rodikliai romų tautybės gyventojų grupėje bei intensyvesni emigracijos ir asimiliacijos procesai tarp vyresnio amžiaus romų tautybės asmenų.

⁸ Statistikos departamentas (2013). *Gyventojai pagal tautybę, gimtąją kalbą ir tikybę*. Vilnius: Statistikos departamentas.

2.2. Būstas

Tyrimų duomenys rodo, kad romai gyvena įvairiuose būstuose – tiek daugiabučiuose namuose, tiek privačiuose namuose (dažnai kelių butų, mediniuose, senos statybos), tiek kaimiškose sodybose. 2015 m. apklausos duomenys rodo, kad skirtingai nei Lietuvos gyventojai, romų namų ūkiai daug dažniau gyvena nedideliuose daugiabučiuose namuose (3–10 butų namai) ir rečiau – dideliuose, daugiau nei 10 butų turinčiuose, daugiabučiuose.⁹ Tokį pasiskirstymą pagal gyvenamojo namo tipą galėjo lemti tiek istorinės aplinkybės (galbūt mažesnė dalis romų turėjo galimybę gauti būstą daugiabučiuose namuose sovietmečiu), tiek pačių romų apsisprendimas – butų be patogumų išlaikymas neretai yra daug pigesnis ir labiau atitinka šeimų finansines galimybes. Tą patvirtina ir duomenys apie įrengtus patogumus – romų gyvenamuose būstuose rečiau yra įrengti vonia arba dušas bei tualetai su nutekamuuju vandeniu (56 proc. romų namų ūkių neturi vonios arba dušo, 51 proc. – tualetu; šalies rodiklis – 15–16 proc.).

Dėl sudėtingos finansinės padėties, didelė dalis romų namų ūkių neišgali remontuoti būsto – daugiau nei du trečdaliai šeimų nurodė, kad namuose susiduria su tokiomis problemomis kaip varvantis stogas, drėgnos sienos (grindys, pamatai), supuvę langai arba grindys (LGKT 2015). Investicijas į būsto atnaujinimą, be finansinių sunkumų, stabdo ir tai, kad turimas būstas retai priklauso romų šeimoms nuosavybės teise – tik mažiau nei trečdalis šeimų yra visateisiai būsto, kuriame gyvena savininkai. Didesnė romų dalis savo gyvenamąjį būstą nuomojasi: 38 proc. gyvena socialiniame būste (šalies rodiklis – 1 proc.), rinkos kaina būstą nuomojasi 9 proc. romų namų ūkių (šalies rodiklis – 0,7 proc.). Dar apie penktadalis romų šeimų gyvena būstuose nemokėdami nuomos – tai neįteisinti būstai (pvz., stovintys ant valstybinės žemės), būstai, priklausantys giminaičiams ir kiti.

Analizuojant romų gyvenamųjų būstų įvairovę skirtingose savivaldybėse, galima pastebėti, kad tiek paplitę būsto tipai, tiek nuosavybės formos atskirose savivaldybėse skiriasi. Pavyzdžiui, **Marijampolėje** ir **Šiaulių mieste** dauguma romų būstų priklauso gyventojams privačios nuosavybės teisėmis, nedidelė dalis būstų yra nuomojama rinkos sąlygomis arba už juos yra mokama paskola, paimta būstui įsigyti. Šiuose miestuose romų būstai pasižymi sąlyginai nebloga gyvenamosios aplinkos kokybe – yra erdvūs, šviesūs, stovi saugia ir švaria aplinka pasižyminčiuose rajonuose. Tuo tarpu, **Šalčininkų rajone** ir **Vilniuje** didesnė dalis romų tautybės asmenų gyvena būstuose, kuriuos nuomojasi mažesne nei rinkos kaina ar visai nemoka nuomos – dažniausiai tai tinkamos teisinės registracijos neturintys būstai (avarinės būklės, neįteisinti, netinkami gyvenimui) arba giminaičiams priklausančios patalpos. Šie būstai neretai pasižymi prastesne gyvenamąja kokybe – yra tamsūs (nepakanka dienos šviesos), stovi oro ir aplinkos užterštumu, nusikaltimais garsėjančiuose rajonuose bei apibūdinami kaip turintys įvairių būsto remonto reikalaujančių problemų (varvantis stogas, drėgnos sienos ir / ar grindys, supuvę langai ir pan.). **Panevėžio mieste** šie skirtingi būstai (tiek nuosavybės, tiek būsto kokybės požiūriu) yra pasiskirstę maždaug per pusę – dalis romų gyvena jiems privačios nuosavybės teise priklausančiuose, palyginti neblogos kokybės būstuose, dalis glaudžiasi prastuose, mažesne nei rinkos kaina nuomojamuose būstuose.

Lyginant su bendrais Lietuvos gyventojų duomenimis, svarbu atkreipti dėmesį, kad nors romų namų ūkiai paprastai yra didesni (viename romų namų ūkyje vidutiniškai gyvena 4,8 asmenys, Lietuvoje – 2,3), vidutinis romų gyvenamojo būstų plotas yra mažesnis nei vidutinis šalies gyventojų būsto plotas (atitinkamai – 48 ir 63 kv.m.). Vienam romų tautybės asmeniui tenkantis gyvenamojo būsto plotas yra dvigubai mažesnis nei šalies rodiklis (atitinkamai – 12,6 ir 26,2 kv. m.) ir mažesnis nei valstybės nustatytas minimalus plotas,

⁹ Mažuose daugiabučiuose, kuriuose yra įrengti 3–10 butų, gyvena 28 proc. romų namų ūkių, bendras šalies rodiklis – 8 proc. Daugiabučiuose namuose, kuriuose įrengta 10 ir daugiau butų gyvena 28 proc. romų, bendras šalies rodiklis – 48 proc.

tenkantis vienam asmeniui. Romų būstuose įrengtų kambarių skaičius taip pat yra mažesnis (vidurkis – 2,1 kambario, šalies rodiklis – 3,5), todėl šeimos neretai gyvena kartu viename kambaryje. Vaikai paprastai neturi atskirų kambarių ir pamokas ruošia bendroje erdvėje.

Atskirose Lietuvos savivaldybėse yra keletas **gerosios praktikos pavyzdžių** sprendžiant romų gyvenamojo būsto problemas. Klaipėdos mieste gana nemažai socialiai remtinų romų tautybės asmenų gyvena savivaldybei priklausančiuose socialiniuose būstuose – su šeimomis dirbantys socialiniai darbuotojai ne tik padeda parengti dokumentus socialiniam būstui gauti, bet ir, esant poreikiui, tarpininkauja įsirengiant būstą (nurodo skelbimus apie nemokamai atiduodamus ar pigiai parduodamus baldus), apmoko kaip reikia sumokėti už komunalinius mokesčius, stebi kaip yra prižiūrimas būstas. Vilniaus miesto savivaldybės 2016 m. patvirtintoje romų integracijos skatinimui programoje numatyta gerinti romų gyvenamąsias sąlygas kompensuojant dalį būsto nuomos dalies, būstą nuomojant privačiame sektoriuje. Dėl neigiamų visuomenės nuostatų romų tautybės asmenims išsinuomoti būstą rinkoje gali būti sudėtinga, todėl ir pasirinkus šį modelį socialinių darbuotojų ir savivaldybės administracijos tarpininkavimas išlieka svarbus. Vilniaus mieste savivaldybės programoje 2016 m. numatyta atlikti romų iškėlimo iš Kirtimų taboro į saugią socialinę aplinką galimybių studiją.

2.3.Sveikata

Statistiniai duomenys atskleidžia ženkliai trumpesnę romų gyvenimo trukmę – 2011 m. surašymo duomenimis vyresni nei 60 metų asmenys romų etninėje grupėje sudarė tik 6,5 proc. (šalies vidurkis – 23,3 proc.). Nors visuomenėje didesnio atgarsio sulaukia infekcinių ligų atvejai romų bendruomenėje,¹⁰ skurdas ir sudėtingos gyvenimo sąlygos nulemia sunkių lėtinių ligų paplitimą tiek tarp suaugusiųjų, tiek ir tarp vaikų. 2015 m. atliktos apklausos duomenimis beveik trečdalis romų dalis savo sveikatą įvertino kaip „blogą ir labai blogą“ (romai – 29 proc., šalies vidurkis – 23 proc.), pusė (50 proc.) nurodė sergantys lėtine (chroniška liga) arba turintys ilgalaikių sveikatos sutrikimų (šalies rodiklis – 37 proc.). Romų grupėje moterys savo sveikatą vertino prasčiau nei vyrai, dažniau minėjo turinčios ilgalaikius sveikatos sutrikimus – šiuos skirtumus galėjo lemti tai, kad moterys, dažniau nei vyrai, nurodė neturėjusios galimybių kreiptis į gydytojus medicininės konsultacijos kai jos reikėjo. Ketvirtadalis (25 proc.) apklaustų moterų nurodė, kad per pastaruosius metus negavo reikalingos medikų pagalbos, net trečdalis iš jų (31 proc.) į gydytojus nesikreipė dėl laiko stokos (dėl vaikų priežiūros, darbo). Svarbu atkreipti dėmesį, kad nemaža dalis romų asmenų į gydytojus nesikreipia ir dėl gydymo, ligoninių baimės – net 26 proc. tai nurodė kaip pagrindinę priežastį, kodėl negavo reikiamos medikų konsultacijos (tarp Lietuvos gyventojų šis rodiklis – 1 proc.).

Dauguma romų turi privalomąjį sveikatos draudimą – tik kiek daugiau nei dešimtadalis (14 proc.) vyresnių nei 15 metų romų nurodė, kad nėra apdrausti privalomuoju sveikatos draudimu (PSD). Privalomojo sveikatos draudimo dažniau neturi vyrai (20 proc.) nei moterys (9 proc.) – dažniausiai tai darbo neturintys ir darbo biržoje neregistruoti asmenys, tik nedidelė dalis respondentų nurodė, kad PSD neturi dėl nesutvarkytų asmens dokumentų. Beveik visi vaikai (išskyrus kelis pavienius atvejus) įvardinti kaip turintys privalomąjį sveikatos draudimą ir gaunantys nemokamą gydymą. Visoje romų grupėje (įtraukiant ir vaikus iki 15 metų) privalomojo sveikatos draudimo neturi 9 proc. romų (šis rodiklis atitinka bendrą šalies vidurkį 2011 m.).

Nors sveikatos rodikliams didžiausią įtaką turėjo respondentų amžius, galima pastebėti, kad atskirose savivaldybėse romų sveikatos rodikliai buvo santykinai geresni. Tyrimo duomenys rodo, kad be amžiaus, didelę įtaką sveikatos rodikliams taip pat turėjo gyvenamojo būsto kokybė ir tai, ar respondentas gyvena

¹⁰ 2012 m. fiksuoti keli Hepatito A (geltos) atvejai Kirtimų gyvenvietėje buvo gana plačiai atspindėti žiniasklaidoje.

skurde ir/ ar materialiniame nepritekliuje. Pavyzdžiui, Eišiškėse nemaža dalis respondentų skundėsi sergantys įvairiomis inkstų ligomis – tai bent iš dalies būtų galima sieti su nepakankamai šildomais, prasta šilumos izoliacija pasižyminčiais būstais. Vis dėlto, siekiant nustatyti pagrindinius veiksnius, lemiančius tiek trumpesnę romų gyvenimo trukmę, tiek didesnį lėtinių ligų paplitimą, reikėtų atlikti išsamius sergamumo tyrimus, kompleksškai vertinant tiek gyvenamosios aplinkos, tiek sveikatos priežiūros prieinamumo, tiek individualius (gyvensenos, sveikatos raštingumo ir kt.) kriterijus.

Vaikų (0–15 metų) sveikatos rodikliai yra geresni nei suaugusiųjų – tik 8 proc. vaikų sveikatą tėvai apibūdino kaip blogą ir labai blogą, 71 proc. vaikų sveikata įvardinta kaip gera ir labai gera. Lėtinių ligų ar ilgalaikių sveikatos sutrikimų turėjo 21 proc. vaikų (didesnė dalis berniukų nei mergaičių – atitinkamai 28 ir 15 proc.). Dėl vaikų sveikatos taip pat dažniau kreipiamasi į gydytojus – tėvai nurodė, kad per pastaruosius 12 mėn. reikiamos medicininės konsultacijos negavo tik 6 proc. vaikų, odontologo konsultacijos – 9 proc. vaikų. Vis tik, romų vaikų situaciją šiame kontekste vienareikšmiškai įvertinti sudėtinga – nors vaikų situacija yra sąlyginai geresnė nei suaugusiųjų, vis dėlto bendra sergamumo situacija gali turėti, nors ir netiesioginės, įtakos vaikų galimybės dalyvauti švietimo sistemoje, formuoti tinkamus gyvenenos, sveikatos priežiūros įgūdžius. Suaugusiųjų šeimos narių ligos atskirais atvejais gali lemti didesnes vaikų atsakomybes namų ruošoje (prižiūrint mažesnius vaikus, tvarkantis, parūpinant malkų/vandens ir t. t.), dėl to gali nukentėti tiek mokyklos lankymas, tiek galimybės savarankiškai mokytis namuose. Be to, svarbu atkreipti dėmesį į vaikų sveikatos priežiūros įgūdžių ir atsakomybės formavimą (baimės kreiptis į gydytojus įveikimą), informavimą apie sveikatos paslaugų prieinamumą, sveikos gyvenenos įgūdžių formavimą.

Sprendžiant romų sveikatos problemas savivaldybių lygmenyje, tikslinga atkreipti dėmesį į priežastis, ribojančias sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą romų grupėje. Romų tautybės asmenys, dažniau nei Lietuvos gyventojai, nurodė, kad į gydytojus nesikreipia dėl gydytojų ar gydymo baimės (į odontologus dėl šios priežasties nesikreipė net 34 proc. romų, nurodžiusių, kad laiku negavo reikiamos pagalbos). Ši informacija svarbi šeimos gydytojams ir slaugytojams, teikiantiems pirminę konsultaciją – būtent jie artimiausiai bendraudami su pacientais gali suteikti reikiamą informaciją apie tolimesnę gydymo eigą, pastebėti galimus iššūkius gydymo sėkmei ir paskatinti pacientus prisiimti atsakomybę už savo sveikatos priežiūrą. Romų mediatorių vaidmuo tarpininkaujant tarp sveikatos priežiūros specialistų ir romų tautybės asmenų gali būti svarbus padedant gauti reikiamus dokumentus nemokamai sveikatos priežiūrai (pvz., asmens dokumentus, registraciją darbo biržoje ir pan.) ar teikiant informaciją apie vaikų vakcinacijos naudą. Vis dėlto, kaip atskleidė atliktas romų sveikatos mediatorių efektyvumo tyrimas (Open Society Foundation 2005¹¹), romų mediatorių įsitraukimas gali turėti ir neigiamą poveikį gydytojo ir paciento bendravimui, kuomet tiek gydytojas, tiek pacientas tampa priklausomi nuo mediatoriaus pagalbos suteikiant reikiamą informaciją ir prižiūrint gydymo eigą, sprendžiant išskylančias problemas. Didesnį dėmesį vertėtų skirti romų tautybės asmenų sveikatos raštingumo ugdymui (vaistų vartojimo įgūdžiams, gydymo baimės įveikimui, atsakomybės už savo sveikatą prisiėmimui) ir gydytojų jautrumo romų tautybės pacientų poreikiams didinimui (atsižvelgimui į turimas baimes dėl gydymo, skurdo ribojamas galimybes įsigyti reikiamus vaistus, ribotoms moterų galimybės pasirūpinti savo sveikata dėl atsakomybių šeimoje ir kt.).

2.4. Užimtumas ir pragyvenimo lygis

Didelės dalies romų šeimų pajamos yra itin mažos arba gaunamos neformaliajame ekonomikos sektoriuje, todėl nepastovios ir kintančios. Kalbėdami apie turėtą darbo patirtį romų tautybės asmenys neretai mini sezonines, laikinas darbo vietas (pvz. miško darbai, padieniai darbai), taip pat viešuosius darbus, darbą

¹¹ <https://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/roma-health-mediators-20111022.pdf>

užsienyje. 2015 m. apklausos duomenimis, 11 proc. respondentų nurodė, kad šiuo metu dirba samdomą darbą arba yra savarankiškai dirbantys asmenys. Dažniausiai pajamas teikiančios veiklos, kuriomis užsiima romai, yra neformaliajame ekonomikos sektoriuje, o turimi darbai yra nepastovūs ir trumpalaikiai. Nedarbo lygis romų grupėje skirtingų tyrimų duomenis siekia 30–36 proc., apklausų metu respondentai dažnai mini diskriminacijos dėl etninės kilmės atvejus bandant įsidarbinti. Dalis romų pabrėžė, kad dirbti nekvalifikuotą, sunkų fizinį darbą (kuris atitiktų jų išsilavinimą) negalėtų dėl savo sveikatos būklės (ilgalaikių sveikatos sutrikimų, lėtinių ligų nurodė turintys 50 proc. respondentų).

Pagrindinis pajamų šaltinis daugumai šeimų yra gaunamos socialinės išmokos bei išmokos už vaikus. Ketvirtadalis apklaustų asmenų (26 proc.) kaip pagrindinį pragyvenimo šaltinį laikė pajamas, gautas už kito asmens globą, bei kitas įvairias pašalpas, tačiau net ir šios pajamos retai yra pastovios. Pašalpų mokėjimas neretai yra nutraukiamas laiku nepateikus reikiamų dokumentų, dalis šeimų joms priklausančių socialinių išmokų visai negauna. Svarbu atkreipti dėmesį, kad romų grupėje yra itin didelę šeimos išlaikomų asmenų dalis (vaikai iki 18 metų) – jie sudaro net 50 proc. visų romų tautybės asmenų Lietuvoje. Didelis vaikų skaičius šeimose lemia, kad vienam suaugusiam asmeniui tenka didesnis išlaikomų asmenų skaičius, be to, atsiranda ir didesni įsipareigojimai namų ūkyje – romų grupėje santykinai nemažą dalį tarp ekonomiškai neaktyvių asmenų sudaro namų šeimininkai/ -ės (2011 m. surašymo duomenimis – 29 proc., lietuvių grupėje ši dalis yra 8 proc.).

2015 m. apklausos duomenys rodo, kad romų tautybės asmenys susiduria su kelis kartus didesne skurdo rizika nei vidutinis šalies gyventojas. Skurdo rizikos lygis¹² romų grupėje siekia 75 proc. (šalies vidurkis 2013 m. – 21 proc.). Romų grupėje taip pat itin aukštas materialinio nepritekliaus lygis¹³ – 86 proc. romų tautybės asmenų dėl lėšų stokos susiduria su ekonominiais sunkumais arba negali įsigyti svarbių ilgalaikio naudojimo daiktų (šalies vidurkis 2013 m. – 16 proc.). Romų namų ūkiai taip pat dažniau susiduria su ekonominiais sunkumais išlaikant gyvenamąjį būstą – daugiau kaip pusė (58 proc.) romų namų ūkių yra du ar daugiau kartų dėl pinigų stokos nesumokėję mokesčių už komunalines paslaugas, trečdalis (36 proc.) – nuomos mokesčių.

Priežastys, lemiančios sunkią finansinę romų namų ūkių padėtį yra daugialypės. Romų etninės grupės išsilavinimo rodikliai yra žemesni nei šalies vidurkis – 2011 m. surašymo duomenimis daugiau kaip pusė (52 proc.) romų tautybės asmenų nėra įgiję pagrindinio išsilavinimo. Pagrindinio išsilavinimo neturintys asmenys Lietuvos darbo rinkoje sunkiai konkuruoja su aukštesnį išsilavinimą turinčiais darbuotojais, o jų turimi įgūdžiai neretai neatitinka darbo vietose keliamų reikalavimų. Ne mažiau svarbios ir neigiamos darbdavių bei galimų

¹² Skurdo rizikos lygis – asmenų, kurių ekvivalentinės piniginės disponuojamosios pajamos mažesnės už skurdo rizikos ribą, dalis (Lietuvos statistikos departamentas. 2011. *Skurdo rodiklių skaičiavimo metodika*. Patvirtinta Lietuvos statistikos departamento generalinio direktoriaus 2011 m. rugsėjo 5 d. įsakymu Nr. DJ-163).

¹³ Materialinio nepritekliaus lygis – rodiklis, rodantis, kokią visų gyventojų dalį sudaro asmenys, kurie dėl lėšų stokos susiduria su tam tikru nustatytu skaičiumi ar daugiau materialinio nepritekliaus elementų iš apibrėžto materialinio nepritekliaus elementų sąrašo. Pagal Europos Sąjungos statistikos tarnybos (Eurostato) metodiką laikoma, kad asmuo susiduria su materialiniu nepritekliumi, jei jis susiduria su bent trimis materialinio nepritekliaus elementais iš devynių. Į materialinio nepritekliaus elementų sąrašą įtraukti 5 ekonominiai sunkumai ir 4 ilgalaikio naudojimo daiktai, kurių namų ūkis neturi dėl lėšų stokos. Ekonominiai sunkumai: 1) namų ūkis dėl pinigų stokos negali laiku sumokėti būsto nuomos, komunalinių mokesčių, būsto ar kitų paskolų, kredito įmokų, 2) namų ūkis neturi galimybės praleisti bent savaitę atostogų ne namuose, 3) namų ūkis negali sau leisti pakankamai šildyti būsto, 4) namų ūkis negali sau leisti bent kas antrą dieną valgyti mėsos, žuvies ar analogiško vegetariško maisto, 5) namų ūkis negalėtų apmokėti nenumatytų išlaidų (išlaidų suma lygi ankstesnių metų mėnesinei skurdo rizikos ribai) iš savo lėšų. Ilgalaikio naudojimo daiktai: 1) telefonas, įskaitant mobilųjį, 2) spalvotas televizorius, 3) skalbimo mašina, 4) automobilis (Lietuvos statistikos departamentas. 2011. *Skurdo rodiklių skaičiavimo metodika*. Patvirtinta Lietuvos statistikos departamento generalinio direktoriaus 2011 m. rugsėjo 5 d. įsakymu Nr. DJ-163).

bendradarbių nuostatos – 2007 m. atliktos darbdavių apklausos duomenimis, romų galimybės gauti darbą ir įveikti integracijos darbo kolektyve etapą, darbdavių vertinimu, yra vienos mažiausių: beveik pusė (47 proc.) atsakusių įmonių atstovų teigė, kad romai darbo greičiausiai negautų, o 44 proc. nurodė, kad romai greičiausiai nepritaptų ir darbo aplinkoje (Etninių tyrimų centras, 2007). Etninių tyrimų instituto kasmet atliekamo visuomenės nuostatų tyrimo duomenimis, su romais vienoje darbovietėje nenorėtų dirbti apie 40 proc. Lietuvos gyventojų.

Norint įsitraukti į šiandieninę greitai kintančią darbo rinką, romams trūksta ne tik žinių ir įgūdžių, bet ir socialinės paramos mechanizmų, kuriais jie galėtų pasinaudoti užmegzdami ryšius, gaudami informaciją, įgydami darbo įgūdžius ir orientaciją darbo rinkoje (Etninių tyrimų centras, 2007). Įgyvendintų atskirų projektų patirtis¹⁴ rodo, kad romams teikiama struktūruota individuali pagalba (atvejo vadyba) – mokymas darbo vietoje, socialinių įgūdžių lavinimas, kita reikalinga socialinė pagalba – yra efektyvi pagalba padedant romų tautybės asmenims įsitvirtinti darbo rinkoje, tačiau tokios priemonės šiuo metu nėra vykdomos nuolat. Svarstant integracijos į darbo rinką galimybes, svarbu atkreipti dėmesį ir į būtinybę – ypač moterims – derinti įsipareigojimus šeimoje bei darbe. Didelis vaikų skaičius romų šeimose ir sudėtingos buities sąlygos lemia, kad bent vienas romų šeimos narys privalo rūpintis namų ūkiu ir neretai neturi galimybės dalyvauti darbo rinkoje.

2016–2020 m. Jonavos raj., Panevėžio miesto, Šalčininkų raj., Šiaulių miesto, Varėnos raj. ir Vilniaus m. savivaldybėse bus įgyvendinamas naujas Europos socialinio fondo finansuojamas projektas „Dirbkime kartu su romais – naujos darbo galimybės ir iššūkiai“.¹⁵ Šio projekto metu bus įgyvendinamos įvairios veiklos, skirtos stiprinti romų integracijos į darbo rinką galimybes. Projekto dalyviams bus suteikiamos galimybės įgyti pritaikytą profesinį mokymą (ugdymo programos bus adaptuotos žmonėms be pagrindinio ir vidurinio išsilavinimo), atlikti praktiką darbo vietoje su mentoriumi bei su socialinių darbuotojų pagalba sukurti ir įgyvendinti individualius karjeros planus. Romų tautybės asmenys galės mokytis aptarnavimo sferos darbuotojų, kepėjų, floristų, manikiūrininkų, siuvėjų, tekstilės pramonės darbuotojų, statybininkų, ūkininkų, valytojų, viešojo maitinimo darbuotojų specialybių, lankyti valstybinės lietuvių kalbos ir anglų kalbos kursus bei įgyti B ir C-CE kategorijų vairuotojų pažymėjimus. Projekte bus siekiama, kad bent 40 proc. visų projekto dalyvių, nuosekliai lankusių projekto veiklas, turės įgiję profesiją ir bus pasirengę įsilieti į darbo rinką.

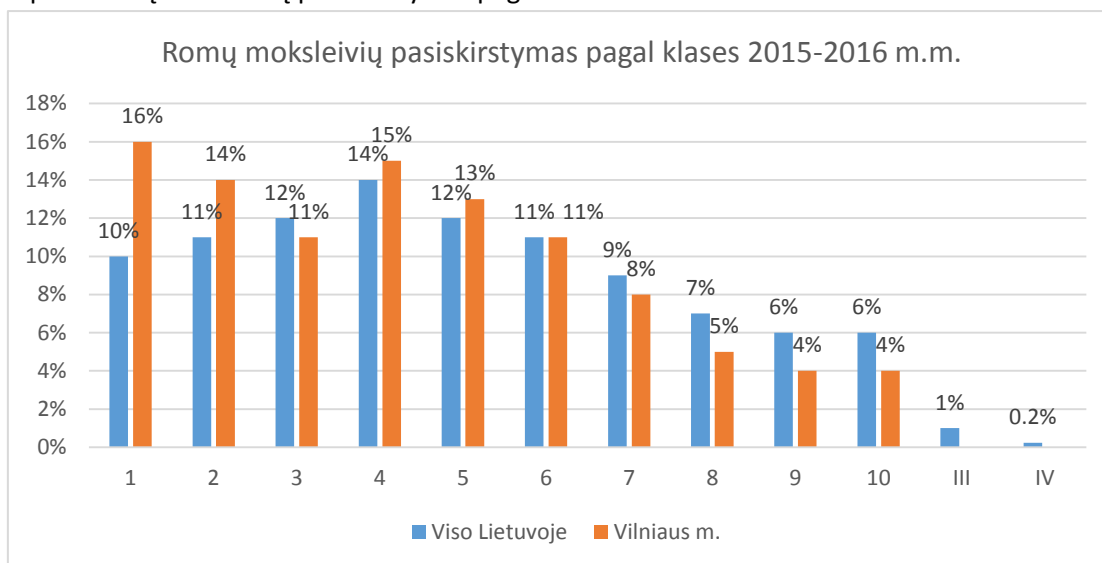
2.5. Švietimas

Mokinių registro duomenimis, 2015–2016 m. m. Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose mokėsi 419 romų tautybės mokinių, dauguma jų – Vilniaus mieste, Panevėžyje, Jonavos rajone, Šalčininkų rajone. Didžioji dalis romų mokinių (47 proc.) vis dar mokosi pradinėse klasėse, tačiau pastebimai daugėja moksleivių ir aukštesniuose ugdymo lygmenyse. Naujais duomenimis rodo, kad 5–8 klasėse mokėsi 32 proc. romų moksleivių, o 9–12 klasėse (pagrindinėse mokyklose ir gimnazijose) – 13 proc. moksleivių (žr. 3 pav.). Gimnazijos klasėse mokėsi 6 proc. romų moksleivių.

¹⁴ Žr. plačiau projektas *Atsigręžk į romus: Inovatyvios romų dalyvavimo darbo rinkoje priemonės*, projektą finansavo Europos socialinis fondas, sutarties Nr. VP1-1.3-SADM-02-K-01-045. Informacija internete: <http://www.sopa.lt/?q=node/44>

¹⁵ Projekto vykdytojas – VŠĮ „Romų visuomenės centras“, partneriai: Lietuvos čigonų bendrija „Čigonų laužas“, Lietuvos čigonų bendrijos „Čigonų laužas“ Šalčininkų skyrius, VŠĮ „Lietuvos romų bendruomenė“, VŠĮ „Romų integracijos namai“ ir VŠĮ „Romų integracijos centras“.

3 pav. Romų moksleivių pasiskirstymas pagal klases 2015-2016 m.m.

Šaltinis: Mokinių registro duomenys, 2016 m.

2.5.1. Ikimokyklinis ugdymas

Tradicškai romų vaikai yra auginami šeimose ir ikimokyklinio ugdymo įstaigas lanko rečiau nei daugumos Lietuvos gyventojų vaikai. 2015 m. romų apklausos duomenys rodo, kad mažiausieji (0–2 metų) vaikai lopšelių nelanko (išskyrus vieną atvejį) ir yra prižiūrimi namuose. Vyresniųjų vaikų grupėje (3–6 m.) darželį lanko apie trečdalis vaikų (33 proc.). Vaikų pasiskirstymas pagal lytį ikimokyklinėse įstaigose yra gana tolygus (darželius vienodai lanko tiek berniukai, tiek mergaitės).

Skirtingose savivaldybėse romų vaikų dalyvavimas ikimokykliniame ugdyme skiriasi. Daugiausiai romų vaikų (virš 60 proc. 3–6 m. grupėje) darželius lanko **Vilniaus mieste** ir Ukmergėje. Romų vaikai ikimokykliniame/priešmokykliniame ugdyme nedalyvauja **Panevėžyje, Marijampolėje**, Kybartuose, Prienuose ir Jonavos rajone – apklausose metu nė vienas iš apklaustų romų vaikų nelankė ikimokyklinės įstaigos. **Šalčininkų rajone** darželį lankė vienas šešiametis iš 5 apklaustų ikimokyklinio amžiaus vaikų. **Šiaulių mieste** apklausos metu nebuvo apklaustas nė vienas namų ūkis su ikimokyklinio amžiaus vaikais, todėl statistinių duomenų pateikti nėra galimybės.

Priešmokyklinį ugdymą lanko panaši dalis romų vaikų (tyrimas atliktas prieš įvedant privalomą priešmokyklinį ugdymą) – šešiamečių grupėje darželį lankė tik 29 proc. visų apklaustų romų vaikų (bendras šalies vidurkis – 96 proc.). Nuo 2016 m. rugsėjo 1 d. įvedus privalomą priešmokyklinį ugdymą, romų vaikų dalyvavimas šioje ugdymo pakopoje turėtų išaugti, tačiau tam reikės aktyvių švietimo įstaigų darbuotojų ir savivaldybės administracijos veiksmų. Tyrimai rodo, kad romų vaikai bendrojo ugdymo įstaigas pradeda lankyti kiek vėliau nei privalomojo ugdymo amžiaus (7 metų), be to, neretai jauniausiųjų (7–8 metų) vaikų mokyklos lankomumas yra gana prastas. Šio amžiaus vaikai dar nėra pakankamai savarankiški, kad vieni atvyktų į ugdymo įstaigas, o tėvų galimybės palydėti vaikus neretai yra ribotos (dėl atsakomybių šeimoje, ypač jei auga daugiau mažamečių vaikų, dėl būtinybės pavežti vaiką neturint tam reikiamų finansinių resursų ir t.t.). Siekiant užtikrinti reguliarų vaikų priešmokyklinio ugdymo lankymą, tikslinga organizuoti susitikimus su priešmokyklinio amžiaus vaikus auginančiomis šeimomis, aptarti galimybes kasdien palydėti vaikus į ugdymo įstaigas, pagal galimybes organizuoti vaikų pavėžėjimą iki ugdymo įstaigų ir namo (pvz., mokykliniais autobusiukais) ir kitais būdais skatinti ankstyvojo ugdymo prieinamumą romų vaikams.

2.5.2. Jaunesnioji mokyklinio amžiaus grupė (7 – 11 metų vaikai)

2015 m. atliktos apklausos duomenys rodo, kad 7–11 metų vaikų grupėje mokyklos nelanko apie 15 proc. romų vaikų, dauguma jų yra 7–8 metų. Pagrindinė mokyklos nelankymo priežastis – vėluojanti mokymosi bendrojo ugdymo mokykloje pradžia (tėvai į mokyklą išleidžia kiek vyresnius vaikus) ir, tėvų nuomone, nepakankamas vaikų savarankiškumas (nėra pajėgūs vieni atvykti į mokyklą, nėra pasiruošę savarankiškam darbui pamokose). Visi 9–11 metų vaikai (išskyrus vieną atvejį) bendrojo ugdymo mokyklas lanko, tačiau nuo 9 metų ima ryškėti vaikų atsilikimas metuose pagal klases: 66 proc. devynmečių yra 1–2 klasėje (turėtų būti trečioje), 74 proc. dešimtmečių yra 1–3 klasėje (turėtų būti ketvirtoje), 80 proc. vienuolikamečių yra 1–4 klasėje (turėtų būti penktoje). Didžioji dalis vaikų nuo klasiokų atsilieka vienerius metus, tačiau yra ir atvejų, kai klasė ir amžius neatitinka 2–3 metais.

Jaunesniojo mokyklinio amžiaus romų vaikai gana aktyviai dalyvauja neformaliajame ugdyme, ypač 9–11 metų vaikai. Dienos centrus, būrelius po pamokų ar pailgintos dienos grupes lanko 47 proc. visų 7–11 metų vaikų. Vis tik, skirtingose savivaldybėse vaikų įsitraukimas į neformaliojo ugdymo veiklas skiriasi. Aktyviausiai dienos centrai/ būreliai lankomi: Ukmergėje (visi šios amžiaus grupės vaikai), **Vilniaus m.** (yra du romų vaikams skirti dienos centrai), **Panevėžyje** (yra romų vaikams skirtas dienos centras) ir **Eišiškėse** (pusė šios amžiaus grupės vaikų). **Marijampolėje**, Kybartuose, Prienuose, Jonavos rajone ir Kauno m. romų vaikai neformaliame ugdyme nedalyvauja.

Nors šio amžiaus vaikai gana aktyviai lanko bendrojo ugdymo mokyklas, tačiau didelė dalis jų susiduria su mokymosi sunkumais. Vilniaus m. Kirtimų gyvenvietėje atlikto tyrimo duomenys atskleidė, kad 9–13 m. vaikai yra pajėgūs savarankiškai atvykti į mokyklą, turi geresnius socialinius įgūdžius bei gali lengviau dalyvauti ugdyme nei jaunesnieji. Atliekant dalyvaujamąjį stebėjimą fiksuota stipri šios amžiaus grupės vaikų motyvacija mokytis – dalis jų mokyklą lankė net ir tuomet, kai tėvai neturėjo galimybių aktyviau įsitraukti į vaiko ugdymo procesą (lydėti į mokyklą, nupirkti reikiamas mokymosi priemones, bendradarbiauti su mokytoju ir pan.) (Petrušauskaitė 2014: 96). Vis dėlto, vaikai ugdymo procese susiduria su įvairiais sunkumais – dėl žemo tėvų išsilavinimo jiems yra sunkiau sulaukti papildomos ugdymo pagalbos namuose, neretai dėl sudėtingų gyvenamojo būsto sąlygų namuose nėra sąlygų atlikti mokykloje užduodamus namų darbus (nėra rašomojo stalo, tinkamo apšvietimo, saugios aplinkos susikaupimui ir pan.), šeima neturi galimybių aprūpinti vaikus visomis reikiamomis ugdymo priemonėmis ir pan. Siekiant užtikrinti sėkmingą tolimesnį šių vaikų dalyvavimą ugdyme, būtina įgyvendinti aktyvias ankstyvo pasitraukimo iš ugdymo priemones – skatinti vaikų mokymosi sėkmę (padedant mokytojo padėjėjui ar skiriant individualizuotas užduotis), suteikiant galimybes namų darbus atlikti mokykloje ar dienos centre, užtikrinti materialinę vaikų gerovę mokykloje (sutvarkant nemokamo maitinimo dokumentus, padedant įsigyti reikiamas mokymosi priemones) ir aktyviai įtraukti tėvus į vaikų ugdymo procesą.

Šios amžiaus grupės vaikai taip pat aktyviai dalyvauja neformaliajame ugdyme – tai tinkamas laikas paskatinti vaikus įsitraukti į sporto, muzikos ar meno būrelius, dalyvauti bendrose išvykose, stovyklose su bendraamžiais. Neformaliojo ugdymo veiklos leidžia vaikams susikurti platesnį draugų ratą, patirti sėkmę ugdymo veikloje (tai ypač svarbu, jei vaikai susiduria su mokymosi sunkumais formaliajame ugdyme), formuoti reikiamus socialinius įgūdžius ir aktyviai įsitraukti į bendruomenės gyvenimą. Siekiant užtikrinti neformaliojo ugdymo prieinamumą romų tautybės vaikams svarbu individualiai informuoti vaikus ir jų tėvus apie siūlomus būrelius mokykloje, galimą popamokinę veiklą dienos centruose ar papildomo ugdymo įstaigose. Be to, svarbu su tėvais aptarti galimybes gauti nemokamą paslaugą (pagal poreikį – padedant sutvarkyti reikiamus dokumentus socialinei paramai gauti), padėti užregistruoti vaiką į norimas veikas

(tarpininkauti kontaktuojant su veiklų vadovais, pateikiant reikiamas pažymas ir t.t.) ir įvertinti vaikų galimybes atvykti į užsiėmimus (savarankiškai ar palydint).

2.5.3. Vyresniojo mokyklinio amžiaus (12–16 m.) vaikų grupė

2015 m. atliktos apklausos duomenys rodo, kad 12–16 m. vaikų grupėje mokyklos nelanko 13 proc. vaikų, dauguma jų – vyriausioje (14–16 m.) grupėje. Pagrindinė mokyklos nelankymo priežastis – ankstyvas pasitraukimas iš ugdymo nulemtas patiriamų mokymosi sunkumų ir nesėkmių (pvz., antramečiavimo, prastų pažymių) ir paauglystės amžiaus tarpsnio ypatumų (susilpnėjusi motyvacija mokytis, tapatumo paieškos, nerimastingumas ir kt.). Nedidelė dalis romų vaikų iš ugdymo pasitraukia dėl siekio sudaryti ankstyvas santuokas (2011 m. Vilniaus Kirtimų gyvenvietėje atliktos apklausos duomenimis 4 proc. romų moterų pirmą vaiką gimdė 14–15 m., 21 proc. – būdamos 16–17 m.), tačiau ankstyvos santuokos daugiau būdingos tiems asmenims, kurie neįgyja net pradinio išsilavinimo (kurį sėkmingo dalyvavimo ugdymo sistemoje atveju galėtų įgyti iki 10–11 metų).

Jei nėra galimybių vaiką išlaikyti bendrojo ugdymo mokykloje, anksti iš ugdymo pasitraukiantiems moksleiviams būtina stiprinti alternatyvaus ugdymo prieinamumą – dalyvavimą ankstyvajame profesiniame ugdyme, galimybes tęsti mokslus jaunimo ar suaugusiųjų mokyklose, įgyti formalųjį išsilavinimą nuotolinio ugdymo būdu. Vis dėlto, siekiant užtikrinti sėkmingą vaikų dalyvavimą ugdymo procese, itin svarbu kuo anksčiau pradėti taikyti ankstyvo pasitraukimo iš ugdymo prevencijos priemones – jos neretai yra svarbios jau pradinio ugdymo lygmenyje.

2.5.4. Suaugusiųjų švietimas

Bendram romų išsilavinimo lygiui išliekant gana žemam (dauguma suaugusiųjų romų turi pradinį arba pagrindinį išsilavinimą), svarbus išlieka formaliojo ir neformaliojo suaugusiųjų švietimo prieinamumas. Dalis anksti iš ugdymo proceso pasitraukusių romų jaunuolių į ugdymo sistemą sugrįžta jau suaugę – lanko nuotolinio ugdymo kursus, suaugusiųjų mokyklas, mokosi savarankiškai bendrojo ugdymo mokyklose. Siekiant sustiprinti romų suaugusiųjų galimybes sėkmingai sugrįžti į ugdymo procesą, būtina ne tik užtikrinti suaugusiųjų ugdymo prieinamumą kiekvienoje savivaldybėje (jei nėra specialių mokyklų suaugusiems – organizuojant nuotolinio ugdymo kursus ar savarankišką mokymąsi bendrojo lavinimo mokyklose), bet ir atsižvelgti į dalyvavimo ugdymo sistemoje specifiką. Dalis romų asmenų iš mokyklos pasitraukia dar pradinio ugdymo lygmenyje, taip ir neįgiję pradinio ugdymo baigimo pažymėjimo – svarbu, kad ir šie asmenys toliau galėtų sėkmingai tęsti mokslus suaugusiųjų mokyklose (daugumoje jų priėmimas organizuojamas tik nuo 5 ar nuo 9 klasės). Taip pat tikslinga organizuoti adaptuotas profesinio mokymo programas suaugusiems, neturintiems pagrindinio ar vidurinio išsilavinimo – tai paskatintų sėkmingesnį romų įsitraukimą į darbo rinką.

2015 m. atliktos romų apklausos duomenimis, 8,5 proc. romų dalyvavo įvairiose mokymosi visą gyvenimą programose (darbo biržos organizuotuose mokymuose, neformaliojo suaugusiųjų ugdymo užsiėmimuose). Nors tai nėra didelė dalis, ji šiuo metu atitinka bendrą Lietuvos gyventojų, dalyvaujančių mokymosi visą gyvenimą programose, vidurkį. Dauguma romų į suaugusiųjų švietimo veiklas įsitraukia tuomet, kai yra įgyvendinami tiksliniai, romų integracijai į darbo biržą skatinti skirti projektai (2016–2020 m. bus įgyvendinamas Europos socialinio fondo finansuojamas projektas „Dirbkime kartu su romais – naujos darbo galimybės ir iššūkių“). Vis dėlto, siekiant išvengti projektinio finansavimo netolygumų (veiklos pasiekia ne visas savivaldybes, yra vykdomos tik apibrėžtą laikotarpį), savivaldybės turėtų nustatyti suaugusiųjų ugdymo prioritetus ir skyrę finansavimą pasiekti tas vietas gyventojų grupes, kurioms suaugusiųjų švietimas yra reikalingiausias ir naudingiausias. Tolygiai plėtojamas neformalusis suaugusiųjų švietimas leistų romų tautybės asmenims įgyti naujų gebėjimų, gerinti gyvenimo kokybę ir spręsti dalį socialinių problemų.

3. Pagrindinių problemų identifikavimas ir romų tarpininkų darbas tikslinėse savivaldybėse

Projekto „Vietinės romų platformos – kelias link bendradarbiavimo su savivaldybėmis“ pagrindinis tikslas – paskatinti savivaldybes atkreipti dėmesį į problemas, su kuriomis susiduria vietos romų bendruomenės ir imtis aktyvių veiksmų, siekiant pagerinti romų padėtį Lietuvoje. Dauguma problemų, su kuriomis susiduria romų tautybės asmenys, liečia viešųjų paslaugų prieinamumą būsto, išsilavinimo, sveikatos ir įsidarbinimo srityse. Esami paslaugų teikimo modeliai neretai nėra pakankamai lankstūs, kad atsižvelgtų į specifinius romų tautybės gyventojų poreikius (pvz., papildomo ugdymo būtinybė mokyklose, adaptuotų profesinio mokymo programų poreikis pagrindinio išsilavinimo neturintiems asmenims, ribotas sveikatos paslaugų prieinamumas vienišoms mamoms ir t.t.). Nors pagrindinių viešųjų paslaugų teikimas reglamentuojamas valstybės lygiu, jų teikimas, planavimas ir organizavimas yra savivaldybių atsakomybė – būtent savivaldos lygiu turėtų būti vertinamas ir planuojamas viešųjų paslaugų poreikis bei efektyviausi jų teikimo būdai. Šio projekto metu siekiama, kad savivaldybės, planuodamos ir teikdamos bendrąsias paslaugas švietimo, socialinio darbo, sveikatos srityje, atsižvelgtų ir įvertintų vietos romų bendruomenės poreikius, taip sustiprindamos teikiamų paslaugų efektyvumą ir išplėsdamos jų prieinamumą.

Atliktų tyrimų duomenys rodo, kad skirtingose Lietuvos savivaldybėse romų padėtis nėra vienoda – skiriasi skirtingose vietovėse gyvenančių romų išsilavinimas, sveikatos rodikliai, gyvenamojo būsto kokybė, dalyvavimas darbo rinkoje (žr. LGKT 2015, Petrušauskaitė 2012; 2014). Šiuos skirtumus lemia ne tiek skirtingose vietovėse gyvenančių romų individualios ar kultūrinės charakteristikos, kiek santykiai tarp romų mažumos ir gyventojų daugumos konkrečioje savivaldybėje. Šių santykių pobūdžiui (konfliktas/ socialinė atskirtis / ar bendrabūvis) nemažos įtakos gali turėti ir savivaldybės koordinuojamų institucijų santykis su romų tautybės gyventojais – tai, kaip romų moksleiviai yra priimami mokyklose, kaip teikiama socialinė parama romų tautybės asmenims, koks yra santykis tarp romų ir šeimos gydytojų ir kt. – formuoja pagrindus romų mažumos ir daugumos santykiams vietos bendruomenėje. Ukmergės rajono savivaldybės pavyzdys rodo, kad efektyviai įgyvendinama mokyklos nelankančių ir nesimokančių mokinių apskaita bei aktyvios mokinių grąžinimo į švietimo sistemą priemonės leido savivaldybės mastu pasiekti pozityvių rezultatų gerinant ne tik daugumos vaikų, bet ir romų moksleivių išsilavinimo rodiklius. Socialinio būsto prieinamumas ir efektyviai teikiamos socialinės paslaugos Klaipėdos mieste sudarė sąlygas nemažai daliai romų tautybės asmenų gyventi kokybiškoje ir saugioje aplinkoje.

2016 m. pradedamo įgyvendinti projekto metu bus skatinama 5 dalyvaujančiose savivaldybėse sudaryti tikslines darbo grupes, skirtas vietos romų bendruomenės problemų sprendimui. Labai svarbu, kad darbo grupės dalyvautų savivaldybių tarybos nariai ir administracijos darbuotojai, galintys priimti reikiamus sprendimus (skirti atsakingus asmenis, tikslines grupes, nustatyti veiklų prioritetus ir t.t.) ir vietos romų bendruomenę atstovaujantis romų tarpininkas. Pagrindinės romų tarpininko funkcijos – informuoti savivaldybės darbuotojus apie problemas romų bendruomenėje, perduoti reikiamą informaciją romų bendruomenės nariams, tarpininkauti padedant įvairių institucijų atstovams susisiekti su konkrečiomis šeimomis, padėti romų šeimoms parengiant / įgyjant reikiamus dokumentus. Romų tarpininkai neturi galios priimti sprendimus nei romų šeimose, nei savivaldos institucijose, tačiau jų vaidmuo svarbus perduodant informaciją, padedant formuoti tinkamas priemones iškeltiems tikslams pasiekti ir kuriant didesnį pasitikėjimą tarp vietos valdžios institucijų ir romų bendruomenės.

3.1. Šalčininkų rajonas

Šalčininkų rajone gyvenantys romų tautybės asmenys susiduria su itin didele skurdo ir materialinio nepritekliaus rizika, kas iš dalies lemia ir kitas problemas, su kuriomis susiduria romų šeimos – prastomis gyvenamojo būsto sąlygomis, žemais sveikatos rodikliais, silpnu vaikų dalyvavimu bendrajame ugdyme. Nepaisant gana sudėtingos romų situacijos, svarbu pabrėžti ir teigiamus aspektus – 2015 m. Eišiškėse atliktos romų apklausos metu buvo užfiksuota, kad maždaug pusė mokyklinio amžiaus romų vaikų lankė neformaliojo ugdymo būrelius (popamokinę veiklą mokyklose, vaikų dienos centrus ir kt.), nemažai suaugusiųjų dalyvavo įvairiose mokymosi visą gyvenimą veiklose (dažniausiai įgyvendinat tikslinius romų bendruomenei skirtus projektus).

Siekiant gerinti romų tautybės asmenų padėtį Šalčininkų rajono savivaldybėje, nemažą dėmesį reikėtų skirti gyvenamojo būsto problemų sprendimui – tiek gerinant esamo būsto problemas, tiek ieškant naujų būstų (skiriant socialinį būstą ar kompensuojant dalį nuomos privačiame sektoriuje) šeimoms, gyvenančioms avarinės būklės namuose. Didelį dėmesį taip pat reikėtų skirti ir sveikatos paslaugų prieinamumo gerinimui – 2015 m. apklausos metu nemaža dalis romų, ypač moterų, skundėsi įvairiomis sveikatos problemomis, kurioms neretai neskyrė pakankamai dėmesio dėl atsakomybių šeimoje (nebuvo kam palikti prižiūrėti vaikų), gydymo baimės ar lėšų trūkumo kelionei iki gydymo įstaigos bei vaistų įsigijimui. Savivaldybės socialinių darbuotojų tarpininkavimas svarbus ir padedant romams susitvarkyti reikiamus dokumentus socialinėms išmokoms, paramai mokiniams gauti.

Ypatingą dėmesį reikėtų skirti ir romų vaikų dalyvavimui švietimo sistemoje – tiek aktyvesniam vaikų įsitraukimui į ikimokyklinį ir priešmokyklinį ugdymą, tiek sėkmingam vaikų dalyvavimui bendrajame ugdyme. Romų bendruomenės tarpininko vaidmuo gali būti svarbus padedant pasiekti romų šeimas, auginančias mažamečius ir mokyklinio amžiaus vaikus, tačiau siekiant stiprinti romų vaikų pasiekimus ugdyme pagrindinės iniciatyvos turi imtis ugdymo įstaigos – būtent jose dirbantys specialistai turi galimybių suteikti reikiamą ugdymo pagalbą vaikams (skiriant papildomas pamokas, individualizuotą mokymą, įgyvendinant ankstyvo pasitraukimo iš ugdymo prevencijos priemones). Tėvų įsitraukimas į ugdymo procesą taip pat svarbus – net jei tėvai dėl žemo išsilavinimo lygio nėra pajėgūs užtikrinti papildomos ugdymo pagalbos namuose, svarbu, kad jie suprastų ugdymo proceso eigą, užtikrintų nuoseklų mokyklos lankomumą, bendradarbiautų su mokytojais sprendžiant įvairias išylančias problemas. Gerinant tėvų ir mokyklos bendradarbiavimą romų tarpininko vaidmuo gali būti itin svarbus, tačiau svarbu pasitelkti ir kitus galimus vietos partnerius – nevyriausybinės organizacijas, vaikų dienos centrus, socialinius darbuotojus.

Nors Šalčininkų rajone gyvenantys romai susiduria su didele dalimi sunkiai išsprendžiamų problemų (skurdo ir materialinio nepritekliaus nulemtų problemų sprendimui reikia ilgalaikio ir nuoseklaus darbo), svarbu, kad savivaldos lygiu sprendžiant romų problemas būtų iškelti aiškūs tikslai ir numatytos konkrečios priemonės šiems tikslams pasiekti, derinant įvairius finansavimo šaltinius (savivaldos, valstybės ir ES struktūrinių fondų lėšas) veiklų įgyvendinimui. Įsteigta savivaldybės darbuotojų ir romų tarpininkų darbo grupė galėtų aptarti aktualiausias romų bendruomenės problemas ir kartu ieškoti galimų sprendimo variantų, labiausiai atitinkančių vietos bendruomenės poreikius ir galimybes.

3.2. Marijampolė

Vertinant pagrindinius rodiklius (būsto, sveikatos, išsilavinimo, skurdo ir kt.), galima pastebėti, kad romų bendruomenė Marijampolėje pasižymi santykinai geresne padėtimi nei kitose Lietuvos vietovėse gyvenantys romai. Dauguma romų tautybės asmenų gyvena būstuose, priklausančiuose namų ūkiams privačios nuosavybės teisėmis, nedidelė dalis būstų yra nuomojama rinkos sąlygomis. Nors 2015 m. atliktos apklausos

metu dalis respondentų minėjo, jog turimus būstus yra sudėtinga išlaikyti dėl didelių komunalinių mokesčių ar būtinų remonto išlaidų, vis dėlto, romų būsto situacija yra santykinai geresnė nei kituose Lietuvos miestuose. Turimi duomenys apie romų moksleivių dalyvavimą ugdyme rodo, kad nemaža dalis moksleivių mokosi ne tik pradinėse, bet ir vyresnėse klasėse (8–10 kl.) – nors ankstyvo pasitraukimo iš ugdymo sistemos rizika išlieka aktuali, svarbu įvertinti ir teigiamus pasiekimus švietimo sistemoje.

Siekiant gerinti romų integracijos į Lietuvos visuomenę rodiklius Marijampolės savivaldybėje, svarbu atkreipti dėmesį į keletą problemų – tai vaikų dalyvavimas ikimokykliniame ir, ypač, priešmokykliniame ugdyme bei įsitraukimas į neformalaus ugdymo veiklas. Turimi duomenys rodo, kad 2015 m. nė vienas iš apklausoje dalyvavusių romų vaikų Marijampolėje nelankė darželių, tik keletas vyresnių vaikų lankė muzikos mokyklą. Apklausos metu romai Marijampolėje taip pat neretai minėjo neigiamų visuomenės nuostatų jų grupės atžvilgiu problemą – buvo minėti diskriminacijos dėl tautybės įsidarbinant atvejai (atvykus į darbo pokalbį darbdavys teigia, kad darbo vieta jau užimta, nors prieš tai telefonu buvo minėta, jog darbuotojo vis dar ieškoma), neigiamos patirtys mokykloje (patyčios tarp vaikų), viešosiose erdvėse.

Savivaldybės ir romų tarpininkų darbo kryptys galėtų remtis šių dviejų pagrindinių problemų sprendimų – romų vaikų įsitraukimo į ankstyvąjį, ypač priešmokyklinį, ugdymą skatinimą ir neigiamų visuomenės nuostatų romų tautybės asmenų atžvilgiu mažinimą. Pastarosios problemos sprendimui teigiamą įtaką gali turėti kultūriniai renginiai, skirti romų bendruomenės pažinimui (muzikiniai koncertai, romų kūrybinių darbų parodos, romų istorijos Lietuvoje pristatymas, straipsniai vietos žiniasklaidoje apie romų bendruomenę Marijampolėje ir t.t.). Siekiant paskatinti vaikų dalyvavimą ankstyvajame ugdyme svarbi ugdymo įstaigų vadovų ir darbuotojų iniciatyva – bendradarbiaujant su romų tarpininkais, svarbu informuoti tėvus apie pasikeitusią priešmokyklinio ugdymo tvarką, supažindinti su ugdymo įstaigomis, vaikų dienotvarke, pasirengimu ugdymui (reikiamų mokymo priemonių įsigijimą ir dokumentų paruošimą). Įsteigta savivaldybės darbuotojų ir romų tarpininkų darbo grupė taip pat galėtų aptarti ir kitas, vietos romų bendruomenei aktualias, problemas bei jų sprendimo galimybes.

3.3. Panevėžio miestas

Panevėžio mieste viena svarbiausių su romų tautybės asmenimis dirbančių institucijų – nuo 2003 m. veikiantis Panevėžio vaikų dienos užimtumo centras, kuriame dirbama kartu su romų ir neromų tautybės vaikais. Šio centro darbuotojų ir ilgą laiką su romų bendruomene dirbančios Vidos Bernotienės iniciatyva buvo įgyvendinta visa eilė projektų, skirtų romų integracijos stiprinimui Panevėžio mieste (vaikų vasaros stovyklos, išleista pirmoji Lietuvoje romų kalbos gramatika „Romų kalba. Romani čhib“, knygos vaikams romų-lietuvių kalba ir romų folkloro kompaktinės plokštelė ir kt.). 2016 m. vaikų dienos centro darbuotojai parengė kilnojamąją parodą ir išleido knygą, skirtą romų holokausto Lietuvoje atminimui. Ši paroda jau buvo pristatyta keliose viešose renginiuose, tikimasi, kad ją bus galima pristatyti ir Panevėžio miesto mokyklose, viešojoje bibliotekoje, kitose viešose erdvėse. Tokie renginiai, skirti vietos romų bendruomenės pažinimui (taip pat ir muzikiniai koncertai, straipsniai vietos žiniasklaidoje, romų istorijos Lietuvoje pristatymas) yra svarbus mažinant neigiamas visuomenės nuostatas romų tautybės asmenų atžvilgiu, stiprinant geresnį abipusį pažinimą.

Siekiant stiprinti romų integraciją vietos lygiu, Panevėžyje taip pat labai svarbu skatinti aktyvesni romų vaikų dalyvavimą ikimokykliniame ir ypač priešmokykliniame ugdyme (2015 m. atliktos apklausos duomenis romų vaikai Panevėžio mieste darželių nelankė). Taip pat svarbu stiprinti vaikų dalyvavimą bendrajame ugdyme, įgyvendinti ankstyvojo pasitraukimo iš ugdymo prevencijos priemones – nemaža dalis vaikų dėl lankomumo problemų antramečiau ir iš ugdymo pasitraukia 16 metų taip ir neįgiję pagrindinio išsilavinimo.

Siekiant gerinti romų vaikų pasiekimus, tikslinga bendradarbiauti su kitomis savivaldybėmis bei atskiomis mokyklomis, kurios turi gerosios praktikos įgyvendinant ankstyvo pasitraukimo iš ugdymo prevenciją (pvz. Ukmergės raj. savivaldybė). Taip pat svarbu užtikrinti formalaus suaugusiųjų ugdymo prieinamumą – ieškoti būdų paskatinti romus grįžti į ugdymą Panevėžio suaugusiųjų mokymo centre, tikslingai susisiekiant su romų tautybės asmenimis, įsteigiant skatinamąsias stipendijas.

3.4. Šiaulių miestas

Turimi duomenys apie romų tautybės asmenis, gyvenančius Šiaulių mieste yra labai neišsamūs – nors 2011 m. surašymo duomenimis Šiaulių mieste gyveno 75 romų tautybės gyventojai, 2015 m. atliktos apklausos metu pavyko pasiekti tik keletą namų ūkių (apklausos atlikimo metu nemaža dalis romų buvo išvykę į laidotuves, tačiau ir vėliau bandant pasiekti šeimas susidurta su sunkumais – dažnai nepavykdavo rasti jų namuose, susisiekti per kitus socialinius partnerius). Mokinių registre taip pat nurodoma labai nedaug informacijos apie Šiaulių m. mokyklose besimokančius romų tautybės moksleivius – registre įrašytas tik vienas romų tautybės moksleivis, besimokęs Šiaulių m. 2015–2016 mokslo metais. Savivaldybės darbuotojai tikslinės informacijos apie romų tautybės asmenis taip pat nerenka.

Prieš pradėdant planuoti galimas romų integracijos priemones vietos lygmenyje, būtų labai svarbu surinkti kuo išsamesnę informaciją apie Šiauliuose gyvenančius romų tautybės asmenis ir jų poreikius. Svarbų vaidmenį šiame procese galėtų atlikti romų tarpininkas – surenkant duomenis tiek pagal pagrindines romų grupės socialines demografines charakteristikas (amžiaus struktūra, pasiskirstymas pagal lytį, išsilavinimas, gyvenamojo būsto sąlygos, užimtumas ir kt.), tiek apie pagrindines problemas, su kuriomis susiduria romai Šiaulių mieste.

Šiaulių mieste veikia viena iš aktyvių romų nevyriausybinų organizacijų – VšĮ „Romų integracijos centras“ (vadovė Konsuela Maciulevičiūtė). Bendradarbiaujant su šia nevyriausybine organizacija, Šiaulių mieste būtų tikslinga įgyventi projektus, skirtus neigiamoms visuomenės nuostatomis romų tautybės asmenų atžvilgiu mažinti – rengti muzikinius koncertus, renginius, skirtus pristatyti romų kultūrą ir istoriją Lietuvoje, parengti vietos romų istorijos ir bendruomenės pristatymui skirtą parodą miesto bibliotekose ar muziejuose. Įsteigta savivaldybės darbuotojų ir romų tarpininkų darbo grupė taip pat galėtų aptarti vietos romų bendruomenei aktualias problemas bei jų sprendimo galimybes.

3.5. Vilniaus miestas

Vilniaus m. savivaldybė nuo kitų projekte dalyvaujančių savivaldybių skiriasi tuo, kad jau yra parengusi ir patvirtinusi veiksmų planą, skirtą romų integracijai Vilniaus mieste stiprinti. Šioje programoje numatytos kelios prioritetinės sritys – romų vaikų dalyvavimo švietimo sistemoje stiprinimas, saugios kaimynystės kūrimas ir narkomanijos plitimo mažinimas, sveikatos paslaugų prieinamumo didinimas, gyvenimo sąlygų gerinimas ir socialinės atskirties mažinimas. Vilniaus m. taip pat veikia romų integracijos programai parengti ir jos įgyvendinimui stebėti suburta savivaldybės atstovų, nevyriausybinų organizacijų ir romų bendruomenės darbo grupė. Įgyvendinamo projekto „Vietinės romų platformos – kelias link bendradarbiavimo su savivaldybėmis“ metu įdarbintas romų tarpininkas galėtų prisidėti prie jau numatytų veiklų efektyvesnio įgyvendinimo. Konkretios užduotys romų tarpininkui turėtų būti suformuluotos įvertinus tarpininkavimo poreikį, konkretaus darbuotojo kvalifikaciją ir galimas užduotis projekto įgyvendinimo metu. Šias užduotis turėtų aptarti romų tarpininkų koordinatorius, savivaldybės darbo grupės nariai ir pats romų tarpininkas.